

Pia Nikolič

Patrick Wirbeleit

»Branje podob je neznanskega pomena in nekaj, kar bi morali poučevati tudi v šolah«

PATRICK WIRBELEIT | FOTO VIGEVAGKNJIGE

Nasmejani dvometraš se je risanja priučil s prerinovanjem. Formalnega šolanja za ta poklic ni opravil. V lokalni knjižnici v mali vasi na severu Nemčije, kjer je odrasčal, na knjižnih policah ni bilo veliko stripov, zato je posegel po tistem, kar so imeli. Že kot osnovnošolec si je tako izposojal knjige o francoskem impresionistu Edgarju Degasu in avstrijskem ekspresionistu Egonu Schieleju. Posledično je bil edini najstnik, ki so mu učiteljice dovolile, da je na zid v učilnici lepil gola ženska telesa. »Saj so bili vendar akti,« smejoč obudi spomine na otroška leta.

Kasneje se je lotil tudi prerinovanja stripov. Med prvimi mu je v roke prišla kulturna ameriška *underground* stripovska revija *MAD*. Satirična periodična publikacija, ki je v ZDA začela izhajati v petdesetih letih preteklega stoletja, je sredi sedemdesetih dosegla vrhunec z urednikom Alom Feldsteinom. Wirbeleita je najbolj pritegnil njihov avtor Don Martin, s protagonistom, kot je Kapitan Clutz. »Še danes hočem včasih narisati roke, tako kot jih je narisal on. Kot da bi ljudje resnično stali z rokami ob telesu, z dlanmi, upognjenimi nazaj, ki gledajo v strop.«

V Sloveniji ga najbolj poznamo kot pisca scenarija za serijo stripov za otroke *Škatla*, ki je v prevodu izšla pri založbi VigeVageKnjige. V njih spoznamo trinajstletnega Ahaca, ki lepega dne sreča govorečo Škatlo, ta pa lahko v sebi shrani neskončno število stvari. Ko jo vidijo odrasli, zamrznejo, »saj starši ponavadi ne verjamejo domišljiji otrok«, svojo pripovedno potezo razlaga Wirbeleit. Zaradi čudežnega predmeta, za katerega nismo prepričani, ali res obstaja ali ne, junakovega odnosa do staršev ter hudomušnosti, s katero so prežeti stripi, *Škatla* po svoje spominja na *Calvina in Hobbesa* ameriškega striparja Billa Wattersona. Razen tega seveda, da je *Škatla* barvna od začetka do konca, stripi pa niso kratke časopisne pasice, ampak pravi »celovečerni« stripovski albumi. Patricka Wirbeleita smo ujeli na enem od njegovih vse pogostejših obiskov Ljubljane.

**

Tvoj strip *Škatla* govori o fantu, ki rad sam sestavlja stvari in v nekem trenutku najde govorečo Škatlo. Ali gre za tvoj odgovor na to, da otroci vse več in več časa preživljajo za zasloni?

| Pravzaprav se mi je zdela sama ideja o škatli, ki lahko iz sebe privleče vse potrebne stvari, že dovolj vznemirljiva. Odraščal sem na vasi in veliko časa sem preživel zunaj ter zidal stvari, zato bi lahko rekel, da je osnovana na mojem otroštvu. Zanimivo pa je, da strip očitno otroke res spodbuja k ustvarjanju, saj mi pošiljajo fotografije tega, kar so zgradili po navdihu, ki so ga dobili med prebiranjem *Škatle*.

Je strip torej po svoje avtobiografski? | Po svoje. Še vedno z veseljem gradim majhne objekte. Če bi imel izbiro, bi najraje prenehal s pisanjem knjig in bi raje začel graditi stvarčice. Na žalost mi za to nihče ne plača, zato moram vztrajati s pisanjem knjig. [smeh] Tudi sin in hči rada kaj zgradita, skuhata. Sin rad rezbari. Ravno je izrezljal srce iz kosa lesa za svojo punco, kar se mi je zdelo zelo simpatično, star je namreč osemnajst let.

Bomo o tem brali v šestem nadaljevanju *Škatle*? | Žal številke šest ne bo, saj ima ilustrator Uwe Heidschötter druge načrte.

Se je vrgel v animacijo? | Tako je. Že prej je bil oblikovalec karakterjev, zdaj pa je na tem področju dobil še boljše zaposlitve. Ne morem mu zameriti, v tem je res dober, dela na mednarodnih celovečernih produkcijah.

Potem imate v Nemčiji podoben »problem« kot v Sloveniji, kjer gre veliko striparjev delat v polje animacije, saj so tam bolje plačani. | Težko bi rekel, saj v Nemčiji že tako ali tako ni veliko stripovskih ustvarjalcev. Je pa zagotovo tako z ilustratorji, sploh ko enkrat začnejo delati na mednarodnih produkcijah. V angleško govorečih državah obračajo večje denarje.

Tudi sam si ilustrator – te je kdaj zamikalo, da bi se preizkusil v animaciji? | Ne. Ko sem začel, niti nisem bil tako dober, da bi o tem razmišljal. Zdaj pa me ne mika, ker gre za obilico dela, ki ti ne pusti veliko svobode. Poleg tega ne delujem najbolje v ekipi, raje sem sam svoj šef.

Bi se potem raje ukvarjal z režijo animiranih filmov? | Teh mest je pa tako malo, da bi se moral zanje zelo potruditi in začeti na najnižji stopnički ter se šele nato vzpenjati po lestvi navzgor.

Si kdaj poskusil vsaj z ilustriranjem lastne knjige, ki si jo napisal? | Pravzaprav sem. V Nemčiji je ravno znova izšla knjiga za otroke [*Hiša št. 8*, op. a], ki sem jo tudi ilustriral. Napisal sem jo celo pred *Škatlo*. Prej je bila črno-bela, ponatis pa je izšel v barvah.

Kako si sploh pristal v stripovskih vodah – glede na to, da si svojo poklicno pot začel kot vajenec notranjega oblikovanja?

| To je bilo v resnici moje drugo vajeništvo. Pred tem sem bil vajenec v trgovini, kjer lahko kupiš vse od brisač do pralnega stroja. Takrat sem bil star okoli osemnajst let. Na neki točki pa sem se odločil, da bi bil raje umetnik in na veliko služil. Odprl sem galerijo in sprva mi je šlo kar dobro, star sem bil okoli petindvajset let. Imel sem nekaj prijateljev v novinarskih vodah, ki so me spraševali, zakaj ne bi česa ilustriral za revije, pri katerih so delali. Dejal sem si, zakaj pa ne. Moja dela so poznali, ker sem jih takrat že razstavljal. Poleg tega sem do tedaj že dokončal svoj prvi stripovski album v barvah. Zanj sem dolgo poskušal najti založnika. Eden od teh novinarskih prijateljev ga je skušal prodati založbi Reprodukt, a jih ni zanimal. Zdaj mi je jasno, zakaj, a tisto je bil moj prvi vstop v svet stripa. Dolgo po tem sem risal samo ilustracije za otroke za druge avtorje. Šele pred desetimi leti sem se odločil, da bi vseeno želel narediti nekaj povsem svojega – in nastala je knjiga, ki so jo pravkar ponovno izdali.

Začel si torej z ilustracijo, kdaj si pa začel pisati? Ti niso bili vsi scenariji, ki so ti jih ponudili?

| To je bil eden od razlogov, sem pa tudi že v mlajših letih pisal zgodbe, na katere sem za dolgo časa povsem pozabil. Nato sem nekega dne srečal prijatelja, ki me je vprašal, ali še pišem zgodbe, in šele takrat sem se spomnil, da sem to res počel. Srečanje se je skladalo s časom, ko sem tudi sam ravno spet posegel po nalivniku. Glavna motivacija je bila gotovo to, da je bila večina zgodb, ki sem jih moral ilustrirati, enostavno neverjetno dolgočasna. Verjetno tudi otrokom.

Se ti zdaj, ko si bolj uveljavljen kot pisatelj, zdi, da pišeš drugače kot prej?

| Zagotovo. Ko sem začel pisati svojo prvo zgodbo, sem bil v poznem najstništvu in tiste zgodbe so bile res patetične. Saj veste, pisal sem o tem, kako mi preseda ves svet in podobne bedarije. Sem pa skozi leta opazil, da so sploh moji moški kolegi, pisatelji otroških knjig, v resnici še vedno otroci, ki pišejo knjige zase, da bi se sami zabavali. Zdi se mi, da je z ženskimi avtoricami drugače. One hočejo otroke predvsem poučevati. Morda gre za klasično žensko družbeno vlogo, ki preseva skozi knjige.

Ko si nazadnje obiskal Slovenijo, si povedal, kako na turnejah po šolah učiteljicam razlagaš, da branje stripov ni nič slabega – da naj stripe uporabljajo, da bi otrokom približale branje. V Sloveniji verjetno več beremo že zato, ker so naši filmi podnaslovljeni. Bi lahko ta dva načina branja primerjal? Pri obeh gre za hkratno spremljanje besedila in slike. | Zanimivo vprašanje, ampak vseeno gre za precej različno branje, saj pri branju podnapisov ne moreš kot bralec sam narekovati tempa branja. Pri filmih se podnapisi menjavajo dokaj hitro.

Kombinacija slike in teksta pa je v filmu precej drugačna od tiste, ki jo imamo v stripih. Filmi niso bili narejeni za to, da bi jih gledali s podnapisi. Je pa učinek pri otrocih podoben. Nekako jih s tem primoramo k branju, če jih vsaj malo zanima, kaj se dogaja, kar je po mojem mnenju dobra stvar. Pred nekaj dnevi sem razmišljal o tem, kako smo Nemci navajeni vse gledati v sinhronizaciji, a jaz že dolgo prisegam na filme, ki jih lahko gledam v originalnem jeziku, zlasti če gre za angleščino.

Navsezadnje imaš zelo dober britanski naglas. | Vse britansko me privlači od nekdaj. Ne glede na to, ali gre za knjige, filme ali kaj podobnega. Zaradi neznanega razloga ni enako z ameriško kulturo.

Čeprav te verjetno bolj bombardirajo z ameriško popkulturo? | Morda zdaj, vendar v mojem otroštvu ni bilo tako. Večina televizijskih serij na nemških televizijah tistega časa je bila britanskih. Prihod ameriške kulture se je dobro začel šele sredi osemdesetih. Živel sem v Zahodni Nemčiji in tudi glasba, ki sem jo poslušal, je bila britanska. Razen Die Ärzte, seveda. Ne da me nemška glasba tedaj ni zanimala, enostavno je ni bilo veliko. Opaznejši val nemške glasbe je prišel šele konec osemdesetih, na začetku ali sredi devetdesetih. Leta 1987 sem bil star šestnajst let in vse, kar je name vplivalo do tedaj, je izoblikovalo moj okus.

Kako pa je bilo s filmi? | Tudi filmi so bili na televiziji predvsem britanski. Morda jih zato še danes najraje gledam. Všeč mi je, da znajo narediti serijo, ki je lahko dolga tudi zgolj dve ali eno sezono. Američani po drugi strani hlepijo po tem, da se serija nikoli ne konča. Napihujejo in vlečejo zgodbe, da nato sploh nimajo več smisla. To mi ni preveč všeč.

Kaj pa v vizualnem smislu? Verjetno kot stripar drugače gledaš na premikajoče se podobe? Strip in film sta se vendar razvila v istem obdobju in si delita kar nekaj značilnosti, kot so pravila kadriranja, sestavljanja, poteka zgodbe in podobno? | Predvsem me filmi pogosto navdihujejo. Ampak verjamem, da gre pri tem za dvostranski proces. V nekaterih filmih lahko vidiš, da četudi niso klasični »stripovski filmi«, kakršni so na primer Marvelovi, je kadriranje takšno, da bi ga lahko uporabili v stripu – in obratno. Ker sta si medija tako podobna, se verjetno učimo drug od drugega. Sem se pa naučil, da kolegi iz filmskega sveta žal večinoma ne morejo napisati dobrega scenarija za strip, ker razmišljajo v smislu scen, ne posameznih kvadratkov. Zato hočejo pogosto za vsak kvadratok napisati svojo sceno. Ob tem se primem za glavo in jim povem, da to ni mogoče, da lahko to narišem kvečjemu v desetih kvadratkah.

»V nekaterih filmih lahko vidiš, da četudi niso klasični »stripovski filmi«, kakršni so na primer Marvelovi, je kadriranje takšno, da bi ga lahko uporabili v stripu – in obratno. Ker sta si medija tako podobna, se verjetno učimo drug od drugega.« – PW

Danes živimo v svetu čustvenčkov, v katerem podobe dobivajo vse več teže. Kako pomembno je, da znamo brati tudi podobe? | Branje podob je neznanskega pomena in nekaj, kar bi morali poučevati tudi v šolah. Prihodnje leto bom s prijateljem začel organizirati spletni tečaj za učitelje, v katerega želim vključiti tudi to. Iz svojih obiskov šol sem se naučil, da če otroci prihajajo iz okolij, v katerih nimajo stika s slikanicami, ne morejo brati stripov, ker jih nihče ni naučil, da je lahko, če ena slika sledi drugi, to tudi pripoved. Vsako sliko razumejo samo zase, ne dojemajo zaporedja. To me je zares šokiralo. Meni se je tako branje podob namreč zdelo nekaj naravnega, ampak ni.

Kako si se ti tega naučil? | Ker je teta z menoj brala slikanice. Jasno mi je postalo, da če obrne list in sledi druga podoba, to pomeni, da ta sledi tisti s prejšnje strani. Če pa ti ni nikoli nihče glasno bral iz slikanic, potem ti takšno zaporedje ni jasno. Moja mama je sovražila glasno branje stripov. Meni je bilo z mojimi otroki morda lažje. Odprl sem knjigo, s prstom pokazal na tistega, ki govori, in prebral, kaj piše v oblaku. Ampak tudi meni to ni bilo v posebno veselje, zato sem naredil poseben strip [*Antonija je tam že bila*, op. a.], ki ga lahko razumejo še tako majhni otroci in ni potrebe, da bi jim ga kdo bral. A rado se zgodi, da starši tiste dele stripa, v katerih nihče ničesar ne govori, potem pri branju preprosto kar izpustijo. Zato sem nazadnje vseeno dodal nekaj besedila, čeprav ga ta strip ne potrebuje. Jasno mi je tudi, da se zaradi manka besedila verjetno ne bo najbolje prodajal.

Ali torej svojih stripov ne ubesediš, ko nastopaš pred otroki? | V resnici jih kar pogosto, ampak to je drugače kot z otroki doma. Tam lažje zdržijo, če jim prikazuješ in razlagaš en kvadratok naenkrat. Včasih se mi zdi, da otroci to dojemajo kot neke vrste *stop motion* animacijo.

Torej se zate pravi problem skriva v držanju knjige? | Tako je [smeh]. Stvar je tudi v tem, da rad pomagam otrokom, ki enostavno ne vedo, kam gledati. Ko kažem dve strani naenkrat, se

lahko na njih nahaja tudi po dvajset kvadratkov; ko berem iz njih, se jim lahko zdi, da ta zgodba poteka kjerkoli. Zato moram ves čas držati prst tam, kjer berem, da sploh dojamemo, da se mora brati od leve proti desni, od zgoraj navzdol.

Kar nekaj časa si želel iz svojih stripov narediti muzikal – kako kaže s tem? | Še vedno bi ga z veseljem naredil, saj imam tudi veliko prijateljev, ki so glasbeniki. Je pa bilo to zasnovano delno kot trik, da bi k sodelovanju znova pritegnil ilustratorja *Škatle*, saj se Uwe Heidschötter navdušuje nad muzikali. Zdelo se mi je, da če bom delal kaj takega, se bo vrnil, a sem se motil.

Če bi muzikal vseeno lahko naredil, kako bi ga zasnoval? | Ideja je bila, da bi naredila strip, ki bi ga sicer lahko bral brez glasbe. Ampak v muzikalih ljudje pogosto pojejo dialoge, zato sem si zamislil, da bi lahko priložili zgoščenko, na kateri bi posamezniki vloge tudi zapeli. Da bi torej lahko brali in poslušali hkrati. Bralec bi se tako lahko odločil, ali želi samo poslušati glasbo, morda bi bral brez zgoščenke, lahko pa bi tudi spremljal zgodbo hkrati s poslušanjem glasbe.

Za katero vrsto spremljanja zgodbe bi se odločil sam? | Sam? Odvisno od tega, kakšne so moje sposobnosti za branje. Ideja za tem je bila tudi, da če si pravkar začel z branjem, ti to pomaga pri razumevanju, saj nekdo bere oziroma poje namesto tebe. Na žalost se najverjetneje ta muzikal ne bo zgodil.

Slovenski stripar Martin Ramoveš se je na prav tak način lotil prvih stripovskih albumov, ki si jih lahko bral ob poslušanju njegove glasbe. Besedila v stripu so služila tudi kot teksti pesmi. | Zdaj sem pomislil, da je tudi vsa glasba, ki jo poslušam še danes, pretežno britanska. Rad poslušam recimo skupino The Sundays. Delovali so predvsem v prvi polovici devetdesetih, zdaj pa že dvajset let niso posneli albuma. Bral sem esej o Američanu, ki jih je hotel presenetiti na vratih in z njimi narediti intervju, a mu je žena to odsvetovala. Sam sem jim posvetil zadnji strip *Kaj za vraga*. V njem sem v bistvu citiral tudi nekaj njihovih tekstov. Poslušal sem jih celo na poti do Ljubljane.

Boš zdaj večkrat na obisku v Ljubljani, kjer si začel z novim projektom? | Upam. Pravzaprav sem ta projekt začel zato, da imam razlog, da se vracam v Ljubljano.

Kako je prišlo do tega? | Pred nekaj meseci sem prišel sem na počitnice in z ženo sva naletela na gradbišče. Pokazal sem ji res stare opeke, nato pa mi je povedala, da gre v resnici za kosti. Ker mi ni bilo jasno, kaj se dogaja, sem o tem povprašal gradbinca. Pojasnili so mi, da so med gradnjo naleteli na rimsko pokopa-

lišče. Zatem sem začel raziskovati ljubljansko zgodovino in res me je navdušila. Dobil sem idejo za strip, a moral sem najti še risarja iz Slovenije. Seveda nisem nobenega poznal. Spomnil sem se, da je kakšen teden prej nekdo iz Ljubljane nekaj komentiral na mojem profilu na Instagramu. Preveril sem, kdo je, in izkazalo se je, da je točno tak tip risarja, ki ga iščem. Komentar je namreč napisal Matej de Cecco, ki ga verjetno najbolje poznate po njegovem stripu o psu Šnofiju. Poznal je moje delo in takoj je bil za. Nato sem poiskal še Anjo in Zalo iz založbe VigeVageKnjige, ki sta bili tudi za, in praktično v dveh dneh sem imel vse pripravljeno za začetek dela. Če bo šlo po sreči, boste lahko ta strip brali na začetku leta 2024.

Šlo bo torej za strip o Rimljanih? | Ne povsem. To bo pustolovski strip. Nisem avtor, ki bi želel otroke učiti, želim jih zabavati. Poudarek bo na tem, koga fant spozna, kaj se mu dogaja in tako dalje. Bo pa v vsakem delu povezava z zgodovino Ljubljane. Ja, razmišljam že malo naprej v prihodnost.

Bo to tvoj prvi strip z zgodovinsko tematiko? | Prej bi rekel, da gre za prvi zgodovinski strip, ki sem ga napisal, v katerem bodo informacije preverljive. Napisal sem namreč že stripovsko serijo o Vikingu, ki ga premestijo v prihodnost. Tam se mora soočiti z modernimi stvarmi, zato hoče ves čas pobegniti nazaj v preteklost.

Bo tvoja nova knjiga najprej izšla v slovenščini? | Ja, pri založbi VigeVageKnjige.

Torej imaš res vse, razen konca zgodbe? | Tudi ta se razvija, ravno sem prišel s pogovora s profesorjem arheologije. Ko se bom vrnil domov, moram najprej dokončati neko drugo zgodbo, takoj zatem pa bom začel s pisanjem scenarija za ta strip.

